Bambara lingvo

La **Bambara Lingvo**, nomata **Bamanankan** en la lingvo mem, estas lingvo parolata en Malio de ĉirkaŭ ses milionoj da homoj (inkluzivante dua-lingvajn uzantojn). La bambara estas unuavice parolata de membroj de la bambara etno, nombrataj je ĉirkaŭ 2 700 000 homoj, sed servas ankaŭ kiel interetna lingvo de Malio.

La bambara lingvo estas nacia lingvo de Malio, kaj ankaŭ la plej larĝe komprenita lingvo en Malio. Ĝi havas multajn regionajn dialektojn. Iuj dialektaj variantoj estas: Somono, Segou, San, Beledugu, Ganadugu, Wasulu kaj Sikasso.

Bambara Lingvo	
Bamanankan	
Parolata en	Malio, Burkino, Ebur-Bordo
Regiono	centra suda Malio kaj alilande
Parolantoj	2 700 000 (kelkaj milionoj; pli se inkluzivi dua-lingvajn parolantojn)
Skribo	Masaba, latina alfabeto, latina alfabeto, N'Ko
Lingvistika klasifiko	
Niĝerkonga	
Mandea	
Okcidenta Mande	
Mandinga	
Bambara	
Lingvaj kodoj	
Lingvaj kodoj	
ISO 639-1	bm
ISO 639-2	bam
ISO 639-3	bam
Glottolog	bamb1269
Angla nomo	Bambara
Franca nomo	bambara

Enhavo

Klasifiko

Noto: Ĉi tiu artikolo eble entenas fonetikajn simbolojn de la IFA en Unikodo. Vidu la prononcan ŝlosilon en artikolo pri la IFA.

La bambara lingvo apartenas al grupo de proksime-rilatantaj lingvoj nomitaj la Mandingaj (inkluzivanta la Mandinkan), en la pli granda Mandéa grupo.

La ĝula dialekto

Pli detalaj informoj troveblas en artikolo Ĝula lingvo.

Skribado kaj skribsistemo

Skribado estis prezentita dum la Franca okupacio kaj alphabetigo estas grava temo aparte en ruraj areoj.

Ekde la sepdekoj la bambara lingvo plejparte estas skribata per la Latina alfabeto, uzante iujn aldonajn fonetikajn signojn. La vokaloj estas *a*, *e*, (antaŭe *è*), *i*, *o*, (antaŭe *ò*), *u*; supersignoj povas esti uzataj por indiki tonecon. La antaŭa duliteraĵo *ny* estas nun skribata *ɲ* aŭ *ñ* (Senegalo). La ambigua duliteraĵo "ng" prezentis kaj la sonon de la angla "fi*ng*er" kaj tiun de "si*ng*er". La 1966 Bamakaj literumantaj konvencioj de 1966 signas la lastan sonon per "ŋ".

La N'Ka alfabeto estas skribsistemo inventita de Solomana Kante en 1949 kiel skribsistemon por la mandeaj lingvoj de okcidenta Afriko; *N'Ko* signifas 'Mi diras' en ĉiuj mandeaj lingvoj. Kante kreis N'Ko-n en respondo al kion li sentis esti kredoj, ke afrikanoj estas "senkutura popolo", ĉar antaŭ tiam ne estis indiĝena afrikana skribsistemo por ilia lingvo. N'ko unu ekuziĝis en Kankan, Gvineo kiel Mandinka alfabeto kaj dissemiĝis de tie en aliajn Mande-parolantajn partojn de okcidenta Afriko. La skribsistemoo estas ankoraŭ uzata por la bambara lingvo, kvankam la latina alfabeto estas multa pli komuna.

Estas iuj gazetoj en la Bambara lingvo.

Gramatiko

Fonologio

La lingvo havas sep vokalojn a, e, ɛ *(antaŭe* è*), i, o,* ɔ (antaŭe *ò*), kaj u (la literoj aproksimas siajn IPA ekvivalentojn), kaj havas almenaŭ tri (altan, mezan, kaj malaltan) tonojn.

Sintakso

La bambara lingvo estas SOV-lingvo.

La tipa argumenta strukturo de la lingvo konsistas el subjekto, sekvata de aspekta helpverbo, sekvata de la rekta objekto, kaj fine transitiva verbo. Nature, se la verbo estas netransitiva, la direkta objekto estas ne troviĝas.

La bambara uzas postpoziciojn en maniero tre simila al tio kiel lingvoj kiaj la Angla kaj la Franca uzas prepoziciojn. Ĉi tiuj postposizioj troviĝas post la verbo kaj estas uzataj por esprimi direkton, situon, kaj en iuj okazoj, apartenaĵon.

Morfologio

La bambara lingvo ne fleksiiĝas por genro. Genro por substantivo povas esti precizigita per aldona sufikso, -*ce* aŭ -*ke* por viro kaj -*muso* por femalo. La pluralo estas formita per alfiksado de -*w* al vortoj.

Uzado

En urbaj areoj, multa Bambaraj konjunkcioj estas anstataŭigitaj en ĉiutaga uzado per pruntaĵoj el la franca lingvo, kiuj ofte markas kodo-ŝaltojn. La Bamaka dialekto utiligas frazoj kiaj: *N taara Kita mais il n'y avait personne là-bas.* : *Mi iris al Kita [Bambara lingvo] sed estis neniu tie [france].* La frazo en pura bambara lingvo estus *N taara Kita nka mgsi tunt jeno.* Ankaŭ la franclingva propozicio "est-ce-que" estas uzata en la bambara, tamen ĝi estas prononcata pli malrapide kaj kiel tri silaboj; "ess uh kuh".

Bambara lingvo uzas multajn franclingvajn pruntvortojn. Ekzemple, iuj homoj povus diri: *Mi ka kulosi ye jauni ye*: "Via jupo estas flava" (uzanta derivaĵo de la Franca lingva vorto por flava, jaune.)

Tamen, oni povas ankaŭ diri: *Mi ka kulosi ye neremuguman ye*, ankaŭ signifo "via jupo estas flava." La originala bambarlingva vorto por flavo venas de "*neremugu*;" *mugu* estas faruno farita el nere, semo de longa semoguŝo. Neremugu-o estas ofte uzata en saŭcoj en suda Malio.

Plejparte francdevenaj pruntvortoj estas sufiksitaj per la sono 'i'; tio estas aparte ordinara kiam oni uzas francajn vortojn kiuj havi signifon ne tradicie trovata en Malio. Ekzemple, la Bambara lingva vorto por neĝo estas *niegei*, bazita sur la Franca lingva vorto por neĝo *neige*. Pro tio ke neniam estas neĝo en Malio, ne estas tradicia signifo por la vorto kaj tial ne unika vorto en la bambara lingvo por ĝin priskribi.

Ekzemploj

N bɛ bamanankan mɛn dɔɔni-dɔɔni

Mi parolas iometon de la bambara lingvo (laŭvorte: Mi *helpvorto pozitiva* Bambara lingvo aŭdi eta-eta)

I tɛna dumuni ke wa?

Ĉu vi ne manĝos? (laŭvorte: Vi *helpvorto negativa estonto* manĝado fari ĉu)

Literaturo

Kvankam skribita literaturo estas nur malrapide evoluanta (pro al la dominado de la Franca lingvo kiel la "lingvo de la klereco"), ja ekzistas riĉaĵo de buŝa literaturo, kiu konsistas grandparte el rakontoj pri reĝoj kaj herooj. Ĉi tiu buŝa literaturo estas ĉefe konservata far la "Griot" kiuj estas miksaĵo de rakontistoj, festenkantistoj kaj homaj historiaj libroj, kaj kiuj estas studintaj la metion kantado kaj deklamado por multaj jaroj. Multaj el iliaj kantoj estas tre malnovaj kaj estas konsiderataj kiel datiĝantaj de la malnova reĝlando de Malio.

Muziko

Maliaj artistoj kiaj Oumou Sangare, Rokia Traore, Ali Farka Toure, Salif Keita, Habib Koité, kaj la blinda duopo Amadou & Mariam ofte kantas en la bambara lingvo. Alpha Blondy ofte kantas en la ĝula.

Tiken Jah Fakoly (regeo) ofte kantas en la ĝula kaj la franca lingvoj.

Bibliografio

- Birdo, Karlo & Kanté, Mamadou (1977) *Bambara lingvo-Angla, Angla-Bambara lingva studenta vortprovizo*. Bloomington: Indianao Univ. Lingvistika Klubo.
- Kastenholz, Raimund (1998) *Grundkurs Bambara lingvo (Manding) mit Texten* (dua reviziita redakcio) (Afrikawissenschaftliche Lehrbücher (Volumeno, Volumo). 1). Köln: Rüdiger Köppe.
- Konaré, Demba (1998) *Je parle bien bamanan*. Bamako: Jamana.

- Touré, Mohamed & Leucht, Melanie (1996) *Bambara Lesebuch: Originaltexte mit deutscher und französischer Übersetzung = Chrestomathie Bambara: tekstoj originauxx Bambara avec traductions allemandes et françaises* (kun ilustraĵoj far Melanie Leucht) (Afrikawissenschaftliche Lehrbücher (Volumeno, Volumo). 11) . Köln: Rüdiger Köppe.

Eksteraj ligiloj

- Perreta Bambara Kurso de la Universitato de Indianao- Komencanta Nivelo (http://languagelab.bh.indiana.edu/Bambara-Intro.html)
- Perreta Bambara Kurso de la Universitato de Indianao- Intera Nivelo (http://languagelab.bh.indiana.edu/Bambara-Intermediate.html)

- Malio - Historio - Lingvo (http://mali.pwnet.org/history/history_language.htm)
- La Rosetta Projekto (http://www.rosettaproject.org/archive/niger-congo/africa/bra/view?searchterm=Bambara)
- Bambara frazeologio ĉe Wikivoyage (https://en.wikivoyage.org/wiki/Bambara_phrasebook)
- Bambara lingvo ĉe Francaj Vikilibroj (https://fr.wikibooks.org/wiki/Bambara) enhavas pli da materialo
- Bambara eroj (>1000) en la Franca Vikivortaro (https://fr.wiktionary.org/wiki/Category:bambara)
- Mandenkan Ĵurnalo (http://www.vjf.cnrs.fr/clt/php/va/Page_revue.php?ValCodeRev=MDK)
- Bambara lingva paĝo (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=bam) de la retejo Ethnologue
- Bambara-Franca-Angla vortprovizo (http://www.bambara.org/en) perretaj kaj elŝuteblaj vortprovizoj por lingvaj lernantinoj

Vidu ankaŭ